

A 15—20 év közötti korcsoport tagjai közül jobbra csak a középiskolások olvasnak, a többi — néhány kivételével — megelégszik a napisajtó vagy egy-egy folyóirat átböngészésével, mozi- vagy tévézéssel. Ennek egyik oka, hogy egyesek olyanok befolyása alá kerülnek, akiknek nem volt vagy nincs alkalmuk a művelődésre.

A 20—30 év közötti korcsoportból inkább a férfiak olvasnak; a lányok, asszonyok kelengyekészítéssel, gyermekneveléssel vannak elfoglalva, vagy „bedolgoznak” valamelyik kolozsvári műhelybe. Érdekes azonban, hogy a 20—45 év közötti férfiak kevesebbet olvasnak, mint e korcsoport női — közülük kerül ki a legtöbb ingázó —, az olvasók zömét ellenben az 50 év fölötti nők és férfiak alkotják.

A könyvtár napi forgalma évszakonként változik. Télen a legnagyobb, 30—40 látogató is van naponta. Tavasszal-ősszel 15—20, míg nyáron alig 7—9.

A könyv megszerettetését az olvasókkal folytatott naponkénti beszélgetések, könyvbemutatók, ismertetések, irodalmi estek, mesedéllelőttök, az évenként megrendezett „könyvbál”, valamint a gyér író—olvasó találkozó szolgálgják. Ebben a munkában szerepet játszik a könyvtároson kívül az iskola, a klubtevékenység, valamint az egykori téli olvasókörök, amelyek azonban 1969-ben megszűntek. Sajnos, a sajtón és a rádión, illetve a tévén kívül nem rendelkezünk más hírközlő eszközzel. Hiányzik a hangosbemondó és az ízléses népszerűsítő falragasz.

Amikor a könyv térhódításáról, megszerettetéséről szólnak, nem lehet figyelmen kívül hagyni a könyvtárosok egyéniségét, ügyszeretét sem. Ilyen értelemben végzett hasznos, úttörő munkát Borbély József (1881) és Ferencz Mihály (1898), valamint Kovács Lóri Lászlóné, Báza Cs. Zoltánné, Schuller Lajos könyvtáros is, akik 1961-ben, illetve 1961—1973 között látták el azt a sok türelmet és szeretetet igénylő földadatot.

E rövid összegezésben Kalotaszeg egyik legrégebbi közművelődési egyesületének, a Tordaszentlászlói Olvasó Egylet megalakulásának 75. évfordulójára emlékezünk.

Boldizsár Zeyk Imre

Friss erők faluja az ipar vonzásában

A következőkben arra szeretnék válaszolni, hogy ez a falu, Sükő milyen energiataralékból alakította ki életét oly módon, hogy a hozzá hasonló fekvésű és népességű falvak — azonos időszakban megmutatkozott — egykori állapotát elkerülte.

A hozzá hasonló falvak az 1960-as évtized elejétől lélekszámban apadni kezdtek; faluközösségi és egyéni beruházásuk csökkent; megélhetési forrásukat és befektetéseiket városokon, ipari központokban kezdték keresni és ott igyekeztek elhelyezni; jövőalapító irányvonaluk városközpontúvá alakult. Az országos közgazgatási átszervezés nyomán — különösen a város környéki falvak esetében — a fentebb jelzett helyezkedési irány lényegesen módosult. A tömegmértívű fejlődött ingázás újfajta életkereteknek lett alapjává. Ismét fellendült a falun belüli egyéni és egyúttal közösségi vonatkozású beruházás. A falvak arculatának kibontakozásával láthatóvá vált előnyük is. De amíg erre a felismerésre eljutottak, amíg az újabb falukép kibontakozott, addig a legtöbb falu a serdülés gondjaival birkózott. Sükő faluközösségi életében — a jelzett időszakban — nem látunk hasonló jelenséget.

Sükő Székelyudvarhelytől északnyugati irányban, légvonalban mintegy nyolc kilométerre fekszik. Farcádról Sükő felé menve olyan a falu, mintha egy hatalmas tenyér oldalra billentve mutogatná. Havas téli időben tekintve fel a falura az az érzése az embernek, mintha valamennyi háza szánkón igyekezne le a völgybe...

A sükőiek valósággal beleszületnek a fizikai látás nagy távlatokat biztosító lehetőségébe. Mondhatni ki se kell mozdulniuk falujukból ahhoz, hogy messze lássanak, kilátón nőnek fel és laknak. Azonban ezért a gyönyörű kilátásért meg kell küzdenie a sükői lakosnak otthonában, határain. Még a legtöbb udvaron is követ kell tenni a szekér kereke alá, hogy helyben maradjon.

Süköt ma már városi autóbuszjárat köti össze Székelyudvarhellyel Felsőboldogfalva, Bikafalva, Hodgya, Farcád útvonalán. Távolági autóbuszjáratot Bikafalván, illetve Székelyudvarhelyen ér el, vonatot Bikafalván. Közigazgatásilag a székelyudvarhelyi alárendeltségű felsőboldogfalvi néptanácshoz tartozik.

1973. december 31-i lélekszáma 224. Lakosaiból 109 férfi, 115 nő; 120 házaspár, 56 kiskorú, 48 özvegy, illetve magános személy.

Az összlakosság 63%-a kereső. A keresők 69%-a mtsz-tag, 31%-a iparban, gyárban s máshol dolgozik, és hazulról ingáznak munkahelyükre. A mezőgazdasági dolgozók átlagéletkora 46 év, a máshol keresőké 23 év.

Sükőiek-e a sükőiek?

A falu jelenlegi lélekszáma önmagában nem sokat mond. A mai falvak (nem a községközpontokat értem) túlnyomó többségükben apadó lélekszámúak. 1950-ben Románia lakosságának 74,4%-a volt falusi lakos, 1960-ban 67,9%-a, 1970-ben pedig 61,1%-a, tehát húsz év alatt 13,3%-kal csökkent az ország falusi lakosságának a lélekszáma. Sükő lélekszáma viszont az 1950—1970 közötti időben nem változott. S azt sem lehet mondani, hogy olyan szűkebb tájegység faluja, ahol a többi falvakra is ugyanez jellemző. A jelzett húsz év alatt Farcád, Hodgya, Lengyelfalva, Béta, Dobó, Vágás mind-mind jelentős lélekszámcsökkenést mutat.

Visszatérve az alcímben felvetett kérdésre, a sükői lakosokat — vér szerinti származásuk alapján — nem mondhatjuk sükőieknek. Elvértve, ha találhatunk olyat, akinek a nagyszülői közül mind a négy sükői születésű lett volna. A falu, hozzá hasonló más falvaktól eltérően, legalább másfél századdal korábban lépett a „külderjes“ házasságkötések útjára.

Sükön az utóbbi húsz esztendőben az elhalálozás átlagos éve 71. Viszont leszámítva a gyermekhalandóság ide eső részét, az átlagos életkor 74 évre emelkedik, ami meglepő haladás az előző évtizedekhez képest. Két évtized alatt hatvan személy halt meg: közülük kettő kilencven éven felüli, 22 nyolcvan éven felüli, 19 hetven éven felüli kort ért meg.

A népesedés családonkénti megoszlása a következőképpen alakul. A múlt században a legnépesebb család 13 szülöttel rendelkezett, és a hatgyermekes családok aránya volt a legnagyobb. Az 1900—1919 közötti időben a legnépesebb család 10 szülöttet jegyzett, míg a falu összességében a legtöbb születés az ötgyermekes családokra jutott. A két világháború közti időben a nyolcgyermekes család járt az élen, és együttvéve a négygyermekes családanyák szültek legtöbbször. A II. világháború utáni időszakban már csak egyetlen asszony szült hét gyermeket, a legtöbb viszont a kétgyermekes család; a „kettőscsészés“ vált uralkodóvá. Jelenleg azonban már elvesztette első helyét, fokozatosan átadja a háromgyermekes családoknak.

A beköltözésről

Hadd lássuk: kik a beköltözők, honnan jöttek, miért és mit hozhattak magukkal? Szó szerint véve, ezek a személyek először „fel“-költöztek Sükőbe, s csak azután lettek beköltözötték. A végleges beköltözők száma a múlt században negyven, 1900-tól napjainkig, csak a még élőket számítva: 30.

Ez a harminc személy 22 faluból költözött be: Vágás, Dobó, Farcád, Lengyelfalva, Malomfalva, Kobátfalva, Csehétfalva, Bogárfalva, Bikafalva, Miklósfalva, Telekfalva, Petek, Oroszhegy, Lövéte stb. E feleségeket és férjeket adó falvakat Sükő a múlt századból „örökölte“.

Héjjasfalvát és Körtefáját kivéve valamennyi falu a régi Udvarhely megyéhez tartozik. Lövéte, Petek, Kis- és Nagysolymos, Böződújfalú és Körispatak a távolabbi falvak közé tartozik, de a többiek mintegy 15 km-en belül helyezkednek el.

Népeség szerint csupán Sándortelke és Kede kisebb lélekszámú Sükőnél. Héjjasfalvát és Körtefáját kivéve valamennyi székely falu. Azonban így is milyen gazdag tájlelgebelséget mondhat magáénak Sükő a beköltözött fiatalok jóvoltából. Ahány ház — annyi szokás. Tegyük hozzá: ahány falu, még inkább annyi szokás. Napjainkban a gazdasági, társadalmi változások hatására sok tekintetben elmosódtak a falusi magatartásformák közötti különbségek. A klasszikus falu meglehetősen zárt közösségi életbe betört a modern életforma sokféle anyagi és szellemi megnyilvánulása. Napjainkban tehát az egyik faluból a másikba költöző ember könnyebben tud lépést váltani új lakhelyének közösségével, mint régebb. Milyen feltételek segítették elő ezt a jelentős beköltözési, családalapítási folyamatot?

Vásáros emberek

Ahhoz, hogy a sükői fiatalember máshonnan hozzon lányt, más faluba kellett járnia. A sükőiek a környéken járatos, sőt előnyösen ismerkedő emberek. Kapcsolataik forrását két fő tényezőben látom. Sükő a régebbi időben híres ökörcsordával rendelkezett, de az utóbbi időben fokozatosan gyümölcsstermesztő faluvá fejlődött. A jelentős állattenyésztéshez hozzátartozott a folyamatos vásárba-járás, s a gyümölcsstermesztés szintén maga után vonta a piacolást, a gyakori és hosszú távú szekerezést. Mindkét foglalkozás egyúttal vonzotta is Sükőbe az érdeklődőket. Ezáltal Sükő folyamatos ismerkedésben állott mind a közeli falvak lakosaival, mind a távolabbi piacos helységekkel.

Vásárban nemcsak a jószágot vette személyre a vásáros ember, hanem a gazdáját is: miként kérdez, miként válaszol, mire futja tehetségéből? A vásáros embernek igyekvőnek kell lennie. De az is meglátszott, mennyire baráti ember, akkor is, ha sikeres, akkor is, ha sikertelen üzletkötések részeseként került kapcsolatba valakivel.

Az ilyen vonatkozású ismeretség sokban járulhatott hozzá, hogy a sükői emberben kedvelt apatársat, fiában, leányában alkalmas párt tételzenzen fel a másfalusi lakos. Ugyancsak jó feltételt biztosítottak a már kialakult családi, rokoni kapcsolatok révén létrejött bővebb ismerkedési lehetőségek: esküvők, keresztelők, s egyéb csoportos és magánjellegű találkozási alkalmak. Tény, hogy Sükőnek — mint faluközösségnek — elég nagy vidéken garanciális értéke volt más falvak előtt.

Az elköltözésekről

Már a múlt században sokan elköltöztek a faluból. A családkönyvi bejegyzések szerint a múlt században 99 személy (33 férfi és 66 nő) költözött el 48 helységbe.

A férfiak közül legtöbben Amerikába vándoroltak el. Azután Budapestre négyen, majd a következő helységekre: Farcád, Kolozsvár, Brassó, Vulkán, Mócs, Héjjasfalva, Maroslekenye, Petroszény, Székelyudvarhely, Felsőboldogfalva, Petek stb. A lányok 34 megnevezhető helységbe költöztek — Amerikától Budapestig, Bukaresttől Nagyváradig, nem szólva a szomszédos falvakról.

A két világháború közötti időben tizenhét lakos költözött el az Egyesült Államokba, Budapestre, Bukarestbe, Székelyudvarhelyre, Hodgyába, Bikafalvára, Hármasfaluba, Petekre. A II. világháború után 60 személynél többen távoztak, legtöbben Székelyudvarhelyre, Dévára, Hunyadra, Lupényba.

Az elköltözés fő indító oka a jobb megélhetés utáni vágy volt. Csak rá kell tekinteni a különböző időszakokban feltüntetett helységek névsorára, nyomban leolvasható szülőföldünknek kenyérkereső gondja, tájékozódása. A falvak leginkább a férjhezmenetel révén bekövetkezett elköltözéseket jelzik.

Sükő az 1960-as évek végéig évtizedenként átlag lélekszámának 10%-át bocsátotta idegenbe. Az 1950-es évtizeddel bezárólag a kiköltözés elsősorban a nagy létszámú és kis földterülettel rendelkező családokat érintette.

Jellemző, hogy házasság révén a sükőiek ismeretségbe léptek egy-egy faluvá, amiből azután viszontházasságok jöttek létre. Szomszédifalvak esetében ez nem feltűnő. De megemlíthetjük a távolabb fekvő Peteket, Sándortelkét, Firtosváraalját, Héjjasfalvát, Kányádot, ahonnan a sükőiek először élettársat hoztak, s azután abba a faluba lányt adtak férjhez. A múltban több cigánycsalád is letelepedett rövidebb-hosszabb ideig a faluban; őket pásztorságra fogadta fel a falu. Jelenleg is él cigánycsalád Sükőben, de tagjai nem pásztorkodással foglalkoznak, hanem ingázó ipari dolgozók.

1970-től mindössze három személy költözködött el: egy fiatal házaspár Székelyudvarhelyen, egy lány férjhezmenetel nyomán Agyagfalván telepedett le.

Sükő kenyeré

Sükő történetében ez idő szerint három nagy korszakot ismerünk. A három korszak a falu főfoglalkozásának három jellegében nyilvánkozott meg: erdőkitermelés, állattenyésztés, gyümölcsstermesztés. A falu népesedésének számbavételekor láttuk, hogy demográfiai értékszintje nem kevesebbet bizonyít, mint erőteljes feszültséggel és kitartó lendülettel végbemenő biológiai és szociális tartású erőfrissítést.

Az egyébként találékony és gyakorlatias székely gazdák magasabb értékszintet is elérhető mezőgazdasági haladását közvetlen módon éppen saját életformájuk gátolta. A székely faluközösség olyan sajátos struktúrát alakított ki, amely-

nek erőssége által védekezett minden — számára idegen — külső vagy belső hatás ellen. Ez a belső felépítettség annál ellenállóbbnak bizonyult egy faluban, minél „többségibb“ volt benne a szabad székely gazda.

Kik és miért költöztek fel a hegytetőre? Kik a süköi telepesek?

A felköltözködés gazdasági alapját az erdőkitermelésben látom. (Az „erdőkitermelés“-t nem a jelenkori fogalmak szerint kell értelmezni, és nem a korabeli uradalmi birtokokon végrehajtott, legtöbb esetben rablógazdálkodással fajult „erdőkitermelés“ értelmében.) Ezt a helycserét s egyben foglalkozás-cserét — elsősorban — inkább azok vállalták, akik fizikailag szívósak voltak, meg tudták birkózni a nehezebb élet- és munkakörülményekkel.

A feltételezett konfliktusok valószínűleg faluközösségi, egyházi (vallási), katonai vonatkozású érdekellentétekben gyökereztek.

A telepésekre tehát az jellemző, hogy nagyobb fizikai teherbírásúak és vállalkozó kedvűk van, s magatartásuk nem felel meg a faluközösségek normáinak. E „szabadosság“ ténylegesen megnyilvánulhatott pozitív és negatív módon, függetlenül a korabeli értékítéletek minősítéseitől. Am a telepések új környezetbe kerültek. S miközben a helyváltoztatás új próbák elé állította őket, még mindig több vonatkozásban függőségi viszonyban kellett maradniuk az anyafaluval.

E két tulajdonságnak: a függőségi viszonynak és az új környezethez való alkalmazkodásnak elválaszthatatlan egymásrautaltsága annak arányában nőtt, minél többen telepedtek le. Ezek az egymásnak feszülő és egymást serkentő erők szabtak irányt a fejlődésnek. A függőségi viszonyok csökkenő tendenciájában nyilvánul meg az új lakóhely mikrotársadalmának életképesége, amely biológiai, gazdasági, szociális tartásában is gazdagabbá vált az anyafalvakhoz viszonyítva.

E tény felismerése nagy jelentőségű Sükö további életének, sőt jelenének is a megértésében. Mert például egy uradalmi koncepcióból létrejött jobbgytelepülés mind biológiai, mind szociális tartás szempontjából a jövőre nézve (nyilván Sükö földrajzi és természeti környezetével azonos értékű helyen és időben) aligha adott volna valóban életerős és haladó irányzatú képletet. Az ilyen jellegű falvakat ma már előregedett és egyúttal gyorsan apadó lélekszámú falvakként tartjuk számon.

Hogy Sükö első főfoglalkozásának, az erdőkitermelésnek időszaka meddig tarthatott, nem tudom meghatározni. Az erdő biztosította kenyérkeresetet nem egyik napról a másikra váltotta föl az állattenyésztés biztosította kenyérkeresetet. Az erdőirtásos területek gyarapodásával nemcsak a megművelésre alkalmas terület nőtt, hanem főként a legelők területe.

Nem kis térről lehetett szó, amikor ezeket a dűlőket, benne a nélkülözhetetlen itatókkal olyan kitarotán védelmezték. S bizonyára még többet adnának tudunkra az okiratok. A legelőkért folytatott küzdelem nemcsak tájainkon s a mi történelmünkben jelentett ennyire létkérdést, hanem más népek történetében is nyomon követhetjük. Sükö esetében bátran következtethetünk arra, hogy abban az időben létkérdését az állattartás jelentette. (A mai öregek felemlegetik a gyermekkorukban az akkori öregektől hallott elbeszéléseket az egykori híres süköi ökörcsordáról, meg arról, hogy németek és csehek jöttek felvásárolni az ökröket.)

Az a tény, hogy a falu híres ökörcsordát mondhatott magáénak, nem csupán jó gazdálkodására vet fényt. Biztosította számára a távolabbi tájegységek lakosaival való időnkénti kapcsolatokat a vásárbajárás révén.

A világot járással, a „világot látással“ függ össze a gyümölcsstermesztés fokozatos fellendülése. Másfelől a kapitalista irányú fejlődés sok mindenben gyökeres változást hozott: fellendült a mezőgazdaság gépesítése, a legelők kárára növekedett a szántók területe. A székely falvak gazdaságaira ez első fokon fellendülést hozott, de versenyképességüket nem tudták tartani. A belföldi kínálat nem tudta felvenni a versenyt a mezőgazdaságilag sokkal fejlettebb országok olcsóbb gabona-, hús-, gyapjúkínálatával. A gyümölcsstermesztés előretörését tehát nem lehet és nem is szabad kizárólag az állattenyésztés hanyatlásával magyarázni.

A falu földrajzi fekvésénél fogva nagyon előnyös a gyümölcsstermesztésre. Éghajlati viszonyai szerencsések, hiszen a tengerszint feletti magasság (a tempom küszöbe 720 m, a Rez-tető 925 m) miatt későn következik be a gyümölcsfák virágzása. Így a késői, de annál veszedelmesebb fagyhullámok nem ártnak. A gyümölcs árusításából nyert jövedelem nem hoz egyszerre nagy nyereséget, de előnye az, hogy gyümölcsfajtánként többszöri kereset valósulhat meg (cseresznyétől az almaig, vagyis nyár közepétől a másik év tavaszáig). Továbbá: a gyümölcskeresletet és -kínálatot nem befolyásolja közelről sem úgy egy-egy általános gazdasági megtorpanás vagy éppen válság, mint az állattenyésztéses gazdálkodást.

Sükö már Orbán Balázs is híres cseresznyetermő falunak nevezi. Tény az, hogy Udvarhely megyében, aki Sükö nevét hallja vagy kiejti, ott rögtön utána mondják vagy utána gondolják: cseresznye. Ez magában véve: rang.

Az ipar hatása

Ma már egy újabb kenyérkereseti korszak kibontakozásának lehetünk tanúi. A falu aktív lakosságának 31%-a nem mezőgazdasági dolgozó, akik közül szinte valamennyien az iparban dolgoznak: kőműves, traktoros, asztalos, gyári munkás, szabó, gáz- és vízszereelő, lakatos, fényképész, gépkocsivezető, tisztviselő. S ide sorolhatjuk a növényvédelemnél dolgozókat is, bár ezeket nem számítottam bele a 31%-ba. A legtöbben, 15-en kőműves-szakmában dolgoznak.

A falu összjövedelmének 42%-át a nem-mezőgazdasági jövedelem biztosítja. A falu családjait számítva, ez a jövedelem 27 családra jut. A nem-mezőgazdasági jövedelem szinte 100%-ban olyan családoké, amelyekben mezőgazdasági jövedelem is van. A nem-mezőgazdasági dolgozók életkorának átlagát 23 évben számítottam ki, ami azt jelenti, hogy többségükben fiatal házások vagy még családba tartozó fiatalok.

A falu jövedelmének „mezőgazdasági” és „nem-mezőgazdasági” részre való megosztása nem két, egymástól függetlenített munkaközösség termelési mutatóját jelenti. Az ipari, illetőleg a nem-mezőgazdasági dolgozók jövedelme valóban „független” jövedelem: az előbbi viszont nem tulajdonítható kimondottan csak az mtsz-tagok teljesítményének; besegítenek az iparban dolgozó családtagok szabadnapjaikon és munkaidő után estig.

Sükő „kenyerét” tehát az addig idényszerűen végzett termelőmunkának fő-foglalkozássá való minősülése adja.

E kezdeti hatás az új közösség — immár Sükő — társadalmi összetételét, a környékbeli faluközösségekéhez viszonyítva, egységesebbé, önállóbbá és kritikaibb szemléletűvé alakította. Közösségi magatartása alkotó erőket szabadított fel önmaga számára, más közösségekkel való kapcsolatában, az új lakók befogadási készségében, a külső erőkkel való rugalmas párbeszédében.

Önfenntartásának szemléletében az anyagiakban való gyarapodás igénye azonban mindig megelőzte szemléli igényét, idegen környezetbe került tagjaiban fokozta az érvényesülési vágyát.

Sükői otthonok

Napjainkban a faluba érkezőt a sok új ház látványa ragadja meg. Ne felejtjük el: 1960-tól 1973-ig 29 új lakóház épült. De milyen házak! Udvarhelyen átlagban száz-százhuszezer lejt adnának értük. Legtöbbjük törtház (vinklis), alul két-három pincehelyiséggel, elől betonlépcsős feljáróval, előszobából nyíló szobákkal, konyhákkal. Frontjukon háromszárnyas ablakok, a szegélyek külön kiképezve, esetleg vízszintes sávokban két árnyalatot kombinálva. A ház alapját, ami a pincét is magában foglalja, betonból öntik ki vagy kőből rakják, s arra betont öntenek. A kövek közét cementtel fugázzák ki. A ház falai rakófaból készülnek, kivéve a belső falakat, ahol kémiyént is kell hogy emeljenek. Gyári cseréppel fődik be a házat, és csatornával látják el a földézetet. A csatornákat szegletben színes díszítő (ugyancsak pléh) mintákkal cifrázzák.

Mint hogy valamennyi udvar lejtős, a pincék küszöbszintje rendszerint az udvar szintjével egyenlő. Így a pincékbe, pincelakásokba nem kell „lemenni” az udvarról. Újabban fürdőszoba-helyiséget is építenek. A konyha, kamra és szobák használatában nincs arányosság. Legtöbb család nem használja ki új, tágas, napfényes lakását olyan mértékben, mint ahogy meglehetné. Legtöbb idejüket a pincelakásban töltik: tavasztól késő ősziig, szinte karácsonyig. Amikor „felköltözködni” lakni a konyhába, az csupán tavaszig tart, és kimondottan a konyhában vannak, tehát ott is alusznak.

A gyermekek általában nem alusznak egyedül egy ágyban. Az I—IV. osztályos gyerekek közül csak egyetlenegy negyedik osztályos lányka alszik külön. Természetesen a nemzedékváltások és az új lakóházak párhuzamosan egyenetlik az egészségesebb lakásfelhasználás felé vezető utat. Némelyeknél erre nézve az igény megelőzte vagy megelőzi az új lakást. Például az egyik, 1940-es években épült lakásban, a szülők külön szobában, míg a három gyerek — egyik már munkás — az öreg nagyapóval külön a konyhában alszanak.

Nemcsak az új lakóházak váltják fel a régieket, hanem a lakások belső berendezése is folyamatosan változik. A belső berendezések fokozatos kicserélődése már megelőzte s megelőzi a lakóház újjáépítését. Némely esetben külön bútordarabokat vesznek: szekrényt, asztalt, rekamiét vagy pedig teljes szobaberendezést. Az új házások teljesen új konyha- és szobaberendezéssel kezdik az életet. Kimutatásaim szerint a szoba, helyesebben a lakásberendezés képe annál modernebb,

minél inkább fiatal házaspárok lakásáról van szó. Sok helyütt vegyes képet mutat a lakás belső berendezése.

Legszemléletesebbnek találok egy friss házaspár belső berendezését az esküvőjük alkalmával készített hozománylevél alapján leírni. Bár a legfrissebb házasok között akadnak, akik nem engedték meg a kelengye összeírását, s szégyellték azt közszemlére tenni. Ez is a hagyományokkal való szakítás jele.

Simó László és Simó Ilonka, akik mindketten süköi születésű fiatalok, 1972 szeptemberében házasodtak össze. Az Ilonka hozományáról felvett jegyzéket sikerült kézhez kapnom. Bár minden apróságot nem írtak bele, mint a petekiet az ő „becsülevelükbe“, de így is tartalmazza a lényegét. Lássuk tehát az 1972. szeptember 25-i keltezéssel és értékeléssel ellátott jegyzéket:

2 ágy, 1 asztal, 4 töltöttzsekó, 1 toalett, 2 éjjeliszekrény, 1 vitrin, 2 ruhászekrény, 1 rekamié — 15 000; 1 varrógép — 1630; 4 szalmazsák — 800; 2 derékalj — 800; 8 nagy párnahuzat — 200; 3 paplan huzattal — 2500; 2 pulóver — 300; 6 díszpárna — 1100; 3 kispárna — 200; 4 gyapjú ágyterítő — 800; 1 nagy szőnyeg — 400; 4 gyapjúabrosz — 800; 12 szőttes abrosz — 1200; 8 damasztabrosz — 400; 3 varrottas abrosz — 450; 3 hímes abrosz — 600; 2 hímes derékalj — 400; 1 konyhagarnitúra — 650; 1 írásos falvédő — 500; 4 átalvető — 400; 5 kézimunka — 250; 6 csipkés lepedő — 900; 6 szőttes alsólepedő — 360; 2 golyos alsólepedő — 200; 6 frottír törülköző — 120; 6 kenderes törülköző — 150; 6 hímes törülköző — 300; 7 hímes szalvéta — 350; 16 kenderes konyharuha — 240; 8 konyhatörő — 64; 12 háziszőttes zsák — 600; 2 csipkeabrosz-garnitúra — 1000; 2 nylonfüggöny — 400; 1 viaszovászón abrosz — 40; 1 nagy baba — 200; 1 rongyszőnyeg — 200; 1 italos-ételes szervíz — 600; 2 télikabát — 2000; 10 szövetruha — 2500; Összesen: 40 604. A lakodalomban még begyűlt 16 ezer lej pénzajándék. Így tehát a jelenlegi fiatal párok meglehetősen szép és értékes kelengyével s pénzajándékkal kezdik meg az életet.

Összehasonlításul egy 1919-es kelengye:

Kis Pálné hozományul kapott egy ágyat, egy szekrényt, egy asztalt — amit a piacról szereztek be — és két széket. Szőtteményt: 9 párnát, 2 derékalt, két rend huzattal; egyik csipke büttel volt. 14 zsákot, 14 törülközőt, 10 törülközőt, 4 gyapjúlepedőt, 1 hárász kendőt, 1 nagykendőt, 1 posztószoknyát, 3—4 szőttes szoknyát (hímes), egy pár hosszúszerű cipőt, hímzett falvédőt, pléhedényeket, két thenet. A felsorolás nem teljes, mert a „még miegymás“-t és „egyebek“-et is bele kell számítani. Esküvőjükön 12—14 személy vett részt. Tyúkhúslevest és töltöttkáposztát ettek. 10 liter bor és 2 liter pálinka mellett lakodalmaztak. Cigányt vagy muzsikust nem fogadtak. A tiszteletes hegedült a vendégségükön.

Jellemző, hogy Ilonka hozományának egy része hagyományos anyagból és mintákkal készült (szőttesek, gyapjúfélék), és némelyike a hagyományos földművelői háztartásba illik (átalvető, zsák). A célszerű fejlődés lényeges változásokat hozott a kelengye összetételében, de a falun éléshez szükséges s egyúttal hagyományos tárgyakat nem szorította ki (átalvető, zsák, kászu, villa, gereblye, disznópajta, tyúkök, gyümölcskosár, kád, cseber, hosszú lajtorja stb.). A földműveléshez, állattenyésztéshez, gyümölcsstermesztéshez leginkább használatos kisebb tárgyak mind arra utalnak, hogy az új — ipari — foglalkozás mellett az ifjú pár továbbra is otthon akar lenni a süköi életben.

Simó László és Ilonka iparban dolgozó házaspár. A férfi kőműves, Udvarhelyre ingázik. Felesége a cérnagyárban dolgozott, míg kislányuk meg nem született. Egyelőre a szülői házban laknak, de saját házuk is már nemsokára beköltözésre készen lesz. Ők már új státusú süköiek. S nincsenek már egyedül az „alapozás“-ban.

Általában véve a nagyméretű faluépítkezés alapvető indítóokait az egyéni gazdálkodásról a közös gazdálkodásra való áttérés váltotta ki. A magángazdálkodás idején a gazdák az összegyűjtött tőkájukat földek vásárlásába fektették. A közös gazdálkodás ezt az alapvető szükségletet megszüntette, és így az összegyűjtött pénzt egyéb beruházásokra költötték. Elsősorban lakásberendezésre, új lakásra. A családok beruházásainak eltérő változásait falunként a helyi sajátosságok határozták meg. Ezek a sajátosságok pedig a változó ország erővonalaiban érvényesülnek.

Geréb Attila